

Adolf Ogi – fascinau cun sia retrospectiva

Co el ha giu tgamunau politicamein ella pratica

■ (anr/gc) Negin che dess agl anteriur cusseglier federal Adolf Ogi 76 onns. El ei restaus igl Ogi d'adina. Plein slontsch e vitalitad – e per grond platscher dil numerus publicum – ha el referiu tshella sera el Forum claustral a Mustér davart la moda e maniera co el ha menau praticamein politicamein.

Tschaffontas ed impressiunontas ein sias expectoraziuns stadas. Ellas han immediat schau sentir tgei gronda simpatia ch'igl enconuschent magistrat gauda aunc adina. El ha capiu da tschaffar il publicum cun siu lungatg sempel, engaschau e prest contagius. Tgei biala e nun-embliedivla finiziun dil Forum claustral sut l'egida da pader Urban Affentranger. A. cuss. fed. Adolf Ogi ha mess il punct sigl i ed encorunau il Forum insumma, retschevend alla fin in liung applaus tut a stend.

Stretga relaziun cun nosa regiun

Ina stretga relaziun cun nosa regiun ha a. cuss. fed. Ogi giu nuau els onns 90 tras sia activitad sco anteriur schef dil Departament federal da traffic en connex cun la realisaziun dad Alp Transit (Neat). Persuenter ha el menau in dir cumbat ed era acquistau gronds merets, deplorond fetg ella retrospectiva che la Porta Alpina seigi buca stada realisabla.

Fixau claras directivas per sia politica

Suenter haver skizzau las staziuns principals en sia veta – naven dil secur dalla promoziun dil sport svizzer da skis e sia briglianta carriera politica tochen el cussegl federal – ha a. cuss. fed. Ogi discuru

Hans-Ulrich Scherrer, a. schef dil stab general e cumandant dil corps, pader Urban Affentranger, a. cuss. fed. Adolf Ogi ed a. cuss. naz. Dumeni Columberg (da sen.).

MAD

riu extendidamein davart ils principis e las directivas ch'el ha fixau ed ein stadas empalonts per el da tgamunar il Departament federal da traffic: Plidar clar, esser perschuadius ed haver in clar pugn da vesta – pia saver exact tgei ch'ins vul far. Per reussir stoppien ins stimar ils carstgauns (directurs e collaboraturs) en-

tuorn ins, saver motivar e menar els e comunicar bein. Lu seigien las premisas per exequir ils plans politics ademplidas. Quei hagi pertuccau ton la viafier, ils tunnels dil Gottard e Lötschberg e las vias nazionalas. Suenter siu temps el cussegl federal – a quel ha el apparteniu da 1987 tochen 2000 – ei a. cuss. fed. Ogi

semess en survetsch dallas Naziuns Unidas e s'engaschau cun success sur il sport per svilup e pasch cun la finamira da contonscher in meglia mund.

Oz pli grev da reger

En la discussiun ha a. cuss. fed. Ogi constatata sin damondas ch'il cussegl federal

hagi oz pli grev che da siu temps, oravontut pervia d'ina pressa investigativa e critica. Era sin plaun internaziunal regi malsegirtad totala, surtut pervia ch'il president american Trump hagi negin interess per l'Europa. Quitaus fetschi era la discordia enteifer l'Uniuin europea e las relaziuns da quella cun la Svizra. Ins astgi buc emblidar che la Svizra – sco stadi buca-commemebler, exporteschi en quei spazi europe 60%. Alla Svizra renfatschi l'Uniuin europea ch'ella seigi adina ora mo sin profit, privilegis ed excepziuns.

Engraziu a pader Urban Affentranger

Pader Urban Affentranger ha remess – suenter 35 onns – cun la fin da quest onn – l'organisaziun dil Forum claustral. El ha intermediu en tut quels onns numerus referents. Persuenter ha era a. cuss. fed. Adolf Ogi engraziu cun surdar ad el in bi e significont schenghetg en fuorma d'in cristall. – Plaids da gronda stema e renconuschientscha ha era avat *Vigeli Monn* drizzau a pader Urban. Quei ch'hagi entschiet a sias uras sco istruzziun supplementara ella scola seigi s'extendiu adina sin cercels pli vasts e la finala daventau dapi onns ina preziusa offerta culturala per l'entira regiun. Avat Vigeli ha denton concludiu cun la buna nova ch'ei vegni a dar vinavon in Forum claustral.

Avon 200 onns – fin dil Signuradi austriac

L'uniun «Centenari Signuradi da Razén» ha presentau las festivitads dil 2019

■ (anr/abc) Igl onn 1819 ei il Signuradi da Razén ius a fin suenter 322 onns. Razén, Panaduz, Domat e Favugn ein secolligiai definitivamein cul cantun Grischnun. Igl onn proxim eis ei pia exact 200 onns dapi quei fatg historic. Margis han ils commembers dall'uniun Fiasta centenara dil Signuradi da Razén presentau quei ch'ei previu per commemorar il schaberg historic digl onn 1819. Quater onns suenter ch'il Congress da Vienna haveva attribuiu il Signuradi da Razén al cantun Grischnun ei quei con-

clus ius en vigor. Il president dall'uniun, *Pierino Casutt*, ed ils commembers da quella han presentau tut quei ch'ei previu igl onn proxim. Igl ei ina massa. Las vischnauncas han surdau all'uniun Fiasta centenara l'incumbensa d'organisar las festivitads.

Ils siat commembers *Georg Caminada* (Razén), *Alfred Schneller* (Favugn), *Angela Casanova* (Domat), *Markus Sievi* (Panaduz), *Theo Haas* (Domat), *Sigis Rageth* (Domat) e *Pierino Casutt* (Domat) han entschiet gia avon treis onns cullas

preparativas. Ins ha rimnau ideas ed entschiet a contactar uniuns ed instituziuns. Uss ein las festivitads s'avanzadas e planisadas. En tut consistan quellas dad 11 occurrenz. L'emprema entscheiva ils 30 da november 2018, lu vegn il cudisch cul tetel «Rhäzüns – Freiherrschaft, Österreichische Enklave, Bündner Kreis» presentaus. Il proxim termin ei lu ils 19 da schaner 2019 el casti da Razén cun hosps envidai e descendents dils protagonistis dils 19 da schaner 1819.

Ei suonda ina retscha da sis referats. En tut ils vitgs informeschan historiografs e persunas cumpententas historia, svilup e surdada dil Signuradi. Igl avrel e matg ein lu visetas guidadas els vitgs cun associaziuns tiel temps dils signurs austriacs. Dils 17 tochen ils 24 da matg 2019 presentan las gruppas da teater dils vitgs ella cava da tuf Vialva a Razén il toc «Liebe und Freiheit» dall'autura *Seraina*

Sievi. Georg Caminada meina la reschia. La gronda fiasta centenara dallas uniuns localas ei planisada ils 25 da matg ed il gi suenter, ils 26 da matg 2019 suonda igl act festiv cun survetsch divin, plaids e produziuns festivas per la populaziun e hosps. El decuors digl unviern e dalla primavera vegn ei a dar enquala caschun da rapportar da quella fiasta centenara dallas vischnauncas dil Plaun.

Daco s'udevan ils vitgs dil Plaun agl Imperi austriac?

Nies cantun, situau sco in ischel denter sid e nord, Alps centralas ed orientalas, ha adina valiu sco tiara da transit. Cheu stuevan pussonzas che levau s'alliar ni extender lur possess surmuntar cuolms, vals e cavorgias. Aschia ha ei adina dau embrugls ed uiaras. La casa Habsburg fuvu ina pussonza che s'extendeva e sescufflava pli e pli el tard medieval. Buca mo ils Confederai han empruau da sedeliberar da lur domini igl onn 1291 cuagl engriment sil Rütli. En Rezia possedevan ils Austriacs gia divers castials, inclus populaziun dils vitgs. Finamira era ei d'extender il territoriu per segirar ils dretgs da passadi e da cunfin, incassar taxas da transit e cumandar. Cun quei intent han els cumprau 1470 dils artavels dils conts da Toggenburg (che fuvan morts ora) ils vischinadis Claustra, Tavau, Belfort, Churwald, Scantvetg dado e Langwies. Igl arziduca austriac Maximilian ha sin quei reuniu quellas dertgiras en in sulet signuradi, il castellan resideva en Purtenza el casti da Castels. 27 onns pli tard ha la strategia d'extender cun-

tinuau. Igl onn 1497 ha la casa Habsburg puspei viu ina buna caschun. Ils Austriacs han cumprau territori impurtont per rinforzar lur posiziun ed influenza politica e militarica. La dinastia dils baruns da Razén era morta ora ed il casti culs vitgs Razén, Panaduz, Domat e Favugn fuvu en possess dil cont Jos Nikolaus von Zollern, in nevs dil davos cont da Razén. Il casti cun vitg e subdits haveva il cont da Razén giu dau en pègn agl imperatur Maximilian. Cont Jos Nikolaus ha saviu sligiar il pègn cun surdar il signuradi da Razén a Maximilian. El ha brattau il signuradi en Rezia inclusiv populaziun cul signuradi Haigerloch el Schuob. Dapi lu, pia dapi 1497 tochen 1819. Duront 322 onns ein Razén, Panaduz, Domat e Favugn stai possess austriac e la populaziun suttamesa agl imperi austriac. Era dus auters vischinadis, Tenna e Sursassa, han giu il medem destin tochen ch'il Congress da Vienna ha attribuiu els igl onn 1819 al cantun Grischnun che fuvu seconstituus igl onn 1803.

Il casti da Razén cul vitg ed ils vischinonts Panaduz, Domat e Favugn ein stai 322 onns, tochen 1819, in'enclava austriaca.

MAD